

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ДО ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ

Розкрито сутність визначення концептуальних підходів до формування готовності майбутніх менеджерів освітньої сфери до дослідницької діяльності, акцентовано увагу на важливості цього компонента професійної діяльності й аргументовано актуальність розв'язання виявленої низки суперечностей, що мають місце в теорії та практиці формування готовності майбутніх менеджерів до дослідницької діяльності.

Ключові слова: вища освіта, наукові підходи, професійна діяльність, майбутні менеджери, дослідницька діяльність, освітня підготовка.

Постановка проблеми

Вступ. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується високим ступенем нестабільності соціально-економічної сфери, що впливає на діяльність його соціальних інститутів, зокрема на систему освіти. Відбувається змістове оновлення діяльності навчальних закладів системи вищої освіти (далі — ВНЗ) в напрямі демократизації та гуманізації навчання через удосконалення змісту навчальних дисциплін, форм і методів їх опанування, а також введення варіативних навчальних планів. За цих умов важливим залишається оптимізація використання наукового та навчально-методичного ресурсів ВНЗ, використання яких спрямовано як на професійний розвиток усіх суб'єктів освітньої діяльності, так і навчального закладу в цілому.

Значущість освіти в розвитку суспільства підтверджено орієнтацією її на розкриття потенціалу кожної особистості з метою задоволення її потреб, забезпечення її професійної та соціальної успішності, зокрема, через витіснення постулатів традиційної педагогіки та запровадження свободи, відкритості, активності, неперервності тощо. Так, відкритість освіти передбачає, зокрема, «свободу складання індивідуальної освітньої траєкторії; самовизначення часу і темпів навчання; свободу у виборі місця навчання; вільний розвиток індивідуальності того, хто навчається» [4, 172].

Зміни у суспільстві ведуть до змін у системі освіти. Поряд з цим сьогодні важливим є розуміння не тільки необхідності того, що система освіти має відповідати замовленню (потребам) суспільства, а й розумінню випереджальної ролі освіти: «...слід переосмислити роль освіти не тільки як пасивного виконавця певного соціального замовлення, а й як реального середовища, що формує образ майбутнього та механізми його досягнення» [1, 16]. На сучасному етапі розвитку освітнього менеджменту важливим є здійснення ефективної підготовки майбутніх менеджерів у ВНЗ з урахуванням національних і світових вимог суспільно-економічного розвитку в контексті Болонського й Копенгагенського процесів, а також Лісабонської стратегії формування європейського простору вищої освіти та результатів наукових досліджень, що здійснюються в цьому напрямі.

Освітній менеджмент сьогодні розглядається як один із інноваційних напрямів управлінської діяльності, що сформувався на тлі розвитку ринкової економіки, вимог підвищення конкурентоздатності фахівців, створення сприятливих умов активізації

їхнього професійного зростання. Сучасний розвиток вітчизняної педагогічної науки визначається взаємодією різних чинників, а саме:

- посиленням уваги до досліджень з проблем розширення концептуального поля розвитку педагогіки вищої школи;
- розробленням нових підходів до розв'язання проблеми зростання професіоналізму як викладачів ВНЗ, так і майбутніх фахівців;
- підвищенням якості освітніх послуг з одночасною увагою на позитивних здобутках традиційної методології конструювання змісту, форм і методів навчання майбутніх менеджерів освітньої сфери тощо [2; 4].

Аналіз практики підготовки майбутніх менеджерів показує, що формування їхньої готовності до професійної діяльності пов'язують, найчастіше, із введенням додаткових інтегративних спецкурсів, не акцентуючи увагу на рівні їхньої готовності до дослідницької діяльності як складової професійної діяльності. Визнання важливості цієї складової в реалізації програми освітньої підготовки майбутніх менеджерів забезпечить оновлення її змісту, спрямованого на здобуття конкурентоздатних професійних знань щодо особистого самовдосконалення, прийняття нестандартних управлінських рішень, вибору та використання ефективного інструментарію освітнього менеджменту тощо.

Нині вже накопичено значний досвід форм, методів, засобів і навчальних технологій опанування професійно важливих знань майбутніми менеджерами з формування їхньої готовності до професійної діяльності. Проте проблема готовності цієї категорії фахівців до дослідницької діяльності є недостатньо дослідженою. Зазначене зумовлює необхідність розв'язання суперечностей, що мають місце в теорії та практиці формування готовності майбутніх менеджерів до дослідницької діяльності, зокрема, між:

- динамічним оновленням пріоритетів розвитку вищої освіти та недостатнім рівнем готовності менеджерів до самоменеджменту в професійній діяльності;
- сучасною компетентнісною парадигмою розвитку професіоналізму менеджерів та недостатнім рівнем розробленості науково-методичних основ формування їхньої готовності до дослідницької діяльності;
- зміною сутності діяльності ВНЗ та нерозробленістю сучасного педагогічного інструментарію оперативного підвищення професіоналізму менеджерів в умовах розвитку засобів інформаційних технологій;
- потребами формування високопрофесійних менеджерів освітньої галузі та соціальним замовленням на підвищення їхнього професійного рівня з урахуванням цільового впровадження сучасних технологій навчання й управління в діяльність вищих навчальних закладів;
- недостатньою розробленістю в педагогічній науці основних механізмів розвитку професіоналізму майбутніх менеджерів через формування їхньої готовності до дослідницької діяльності й об'єктивною потребою суспільства у високопрофесійних фахівцях, здатних до саморозвитку.

Актуальність розв'язання означених суперечностей, а також недостатній акцент на їх розробленості, потреба вдосконалення науково-методичних підходів до підвищення результативності професійної підготовки майбутніх менеджерів освітньої сфери визначили мету написання цієї статті.

Виклад основного матеріалу

Нинішній етап розвитку професіоналізму менеджерів освітньої сфери свідчить про необхідність застосування нових теоретичних підходів і прикладного інструментарію, допоможе зменшити невизначеність впливу динамічного ринкового середовища на результативність їхньої професійної діяльності та забезпечить своєчасну адаптацію до цих змін. Підготовка майбутніх менеджерів у сучасних соціально-економічних умовах характеризується оновленням змісту їхніх професійних компетенцій, зумовленого:

- розширенням професійного та соціокультурного середовищ професійної діяльності;
- зміною орієнтирів використання професійних знань, умінь і навичок;
- підвищенням вимог до самоменеджменту, а також високим рівнем готовності до професійної діяльності в умовах швидкоплинного розвитку інструментарію її ефективного здійснення.

Проблемі готовності людини до ефективної професійної діяльності присвячено дослідження А. Ганюшкина, М. Дьяченко, Н. Левитова, В. Мерлина, В. Мясичева, Б. Паригіна, К. Платонова [3].

Із початком активного запровадження культурної й гуманістичної концепцій формування особистості менеджера проведено дослідження з вивчення окремих сторін його професійної діяльності: методологічної; морально-етичної; комунікативної; технологічної, загальної, суб'єктного розвитку й саморозвитку особистості менеджера. Світовий досвід підготовки менеджерів свідчить, що розвиток їхнього професіоналізму розглядається в руслі класичної теорії менеджменту, окремі елементи якої розроблені М. Альбертом, Т. Бойделом, М. Вудкоком, П. Друкером, М. Месконом, Д. Френсисом, Ф. Хедуори, Л. Якоккой й ін. [4; 6].

Формування готовності майбутніх менеджерів освітньої сфери до дослідницької діяльності як реалізація багатоаспектного педагогічного процесу на основі компетентнісного підходу, на нашу думку, має бути спрямовано на:

- визначення комплексу значущих для майбутньої професійної діяльності менеджерів освітньої сфери дослідницьких завдань;
- розв'язання кожного професійно вагомого дослідницького завдання, що визначено змістом інтегрованої навчальної програми;
- оновлення змісту освітньої підготовки майбутніх менеджерів та його структурування з урахуванням міждисциплінарної предметної інтеграції навчальних дисциплін;
- забезпечення раціонального сполучення традиційних форм навчання майбутніх менеджерів і таких, що активізують освоєння змісту навчальної програми;
- удосконалення технології навчання майбутніх менеджерів освітньої сфери через моделювання форм і методів дослідницької діяльності;
- орієнтацію педагогічної практики майбутніх менеджерів на розв'язання конкретних дослідницьких завдань, а також раціональні способи її організації, наступність й інтеграція якої забезпечують перевірку компонентів готовності до дослідницької діяльності тощо.

Одним із концептуальних підходів до формування готовності майбутніх менеджерів освітньої сфери до дослідницької діяльності є вдосконалення «змістової нев-

досконалість», а також форм і методів професійної підготовки майбутніх менеджерів освітньої сфери до дослідницької діяльності. Тому очевидно є потреба трансформації засад, на яких має будуватися зміст їхньої професійної підготовки у ВНЗ, зокрема урахування сучасних здобутків наукових досліджень з проблем управління, забезпечення випереджувального характеру дослідницької підготовки, перехід на засади компетентісно орієнтованого підходу до навчання тощо. Водночас важливим у процесі такої підготовки є узгодження реалізації різних аспектів майбутньої професійної діяльності менеджерів через реалізацію її структурних складових, зокрема: науково-педагогічної, функціонально-процесуальної, інформаційно-технологічної тощо. Трансформація освітнього процесу відбувається саме через зміну цих його складових, зумовлює оновлення змісту професійної підготовки, використання сучасних методів і засобів навчання, а також найважливіше — отримання більш якісних результатів професійної підготовки майбутніх менеджерів освітньої сфери.

Нині в науковому забезпеченні підготовки майбутніх менеджерів освітньої сфери до дослідницької діяльності як реалізація одного із концептуальних підходів є низка принципово важливих питань щодо теоретичного обґрунтування та практичного визначення доцільності формування їхньої готовності як моделювання педагогічних систем.

Сучасні вимоги до педагогічних досліджень передбачають системний підхід до організації дослідницької діяльності, реалізація якого здійснюється через розроблення педагогічної (соціально-педагогічної) системи, що має, зокрема, такі характеристики:

- наявність сукупності складових та елементів;
- структурні складові (підсистеми) й елементи, у функціональному розумінні пов'язані між собою;
- наявність рівня цілісності, ієрархічності, субординаційні зв'язки;
- зв'язок із зовнішнім середовищем;
- цілепокладання та цілездійснення тощо.

Саме з позиції такого підходу готовність майбутніх менеджерів до дослідницької діяльності визначається нами як особлива функціональна система, проектування якої пов'язано з цілісною сукупністю особистих якостей людини, що забезпечує їм можливість бути ефективними суб'єктами професійної діяльності. Нами відокремлено компоненти такої готовності майбутніх менеджерів (групи особистих якостей), а саме: мотиваційний, когнітивний, орієнтовний та технологічний (рис. 1).

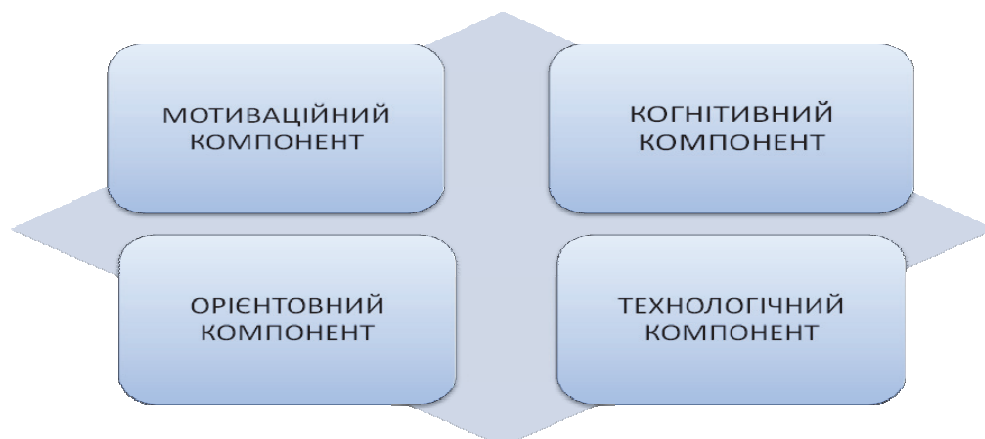


Рис. 1. Компоненти готовності майбутніх менеджерів до дослідницької діяльності

Загальною метою підготовки майбутніх педагогів до дослідницької діяльності є формування готовності до цієї діяльності на рівні, достатньому для її ефективного виконання – формування здатності розв’язувати різні типи дослідницьких завдань у процесі професійної діяльності, зокрема: самоаналіз розвитку власного професіоналізму; аналіз динаміки розвитку сфери професійної діяльності; визначення професійно-ціннісних орієнтацій; вивчення досвіду; визначення ефективності педагогічних нововведень тощо. Формування готовності майбутніх менеджерів освітньої сфери до дослідницької діяльності як однієї з організаційно-педагогічних умов їхньої ефективної професійної підготовки у ВНЗ, на наш погляд, має здійснюватися на основі реалізації загальнонаукових підходів (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до формування готовності майбутніх менеджерів освітньої сфери до дослідницької діяльності

№ з/п	Підходи	Спрямованість реалізації
1	Системно-цільовий	Надасть можливість розкрити цілісність та цілеспрямованість формування готовності майбутніх менеджерів до дослідницької діяльності, виявить взаємозумовленість компонентів структури професійної діяльності
2	Функціональний	Спрямований на визначення функцій професійної діяльності майбутніх менеджерів, уможливить диференціацію її напрямів і видів, вплине на формування дослідницької компетентності
3	Компетентнісний	Створення в процесі навчання організаційно-педагогічних умов для обміну ідеями щодо особливостей і підвищення результативності майбутньої професійної діяльності через удосконалення ефективності та якості дослідницької діяльності
4	Міждисциплінарний	Обґрунтування доцільності використання запропонованого інструментарію у визначенні змісту, критеріїв, рівнів готовності до дослідницької діяльності
5	Особистісно розвивальний	Реалізується через зростання професіоналізму майбутніх менеджерів завдяки формуванню їхньої готовності до дослідницької діяльності
6	Інформаційно-технологічний	Відображає готовність майбутніх менеджерів до дослідницької діяльності як складову професійної діяльності

Змістове наповнення компонентів готовності майбутніх менеджерів до розв’язання дослідницьких завдань ми конкретизували в понятті «модель майбутнього фахівця» в частині його готовності до дослідницької діяльності з урахуванням специфіки управлінської діяльності в освітній сфері як *особливий вид стану професійної готовності, орієнтований на результативну професійну діяльність, а також формування її реалізації ціннісно-розумового досвіду професіоналізації в напрямі підвищення результативності професійної діяльності та саморозвитку.*

Визначення за такий зразок «моделі майбутнього фахівця» і параметрів (міри) дисонансу процесів самоорганізації розвитку професіоналізму майбутніх менеджерів через формування їхньої готовності до дослідницької діяльності зумовило введення показника «сформованість цінності професійної самореалізації майбутнього мене-

джера», в основі якого співвідношення рівня її значущості й рівня особистої задоволеності нею.

Так нами відокремлено три рівні такого співвідношення, а саме:

- *високий рівень* значущості знань, умінь і навичок дослідницької діяльності для професійної самореалізації майбутніх менеджерів і задоволеності нею, що свідчить про наявність вдосконалення здатності майбутнього менеджера до постійного навчання і ціннісного осмислення досвіду, який набувається в процесі професіоналізації;
- *середній рівень* (характеризує перехідний стан розвитку фахівця), за умови наявності якого спостерігається суперечливе співвідношення між рівнем значущості і рівнем задоволеності, відбиття міри дисонансу процесів самоорганізації, відсутність прагнення до перебудови особово-професійної диспозиції, а також частково спостерігається процес «професійного застою», який унеможливує розвиток професіоналізму майбутніх менеджерів (негативне перетворення професійного саморозвитку);
- *низький рівень* як рівень невизначеності особисто-професійного розвитку свідчить, що мають місце низькі показники значущості і задоволеності майбутнього менеджера професійною самореалізацією.

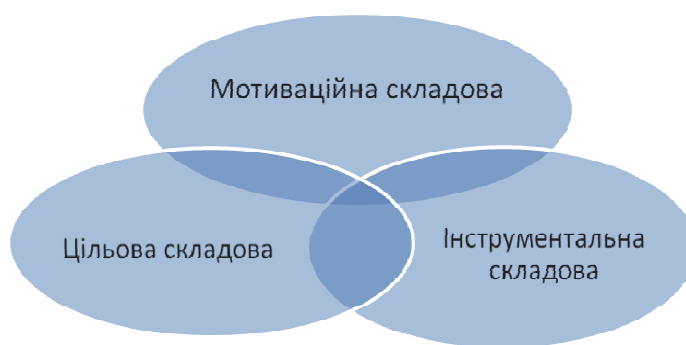


Рис. 2. Структура індивідуально-професійного саморозвитку майбутніх менеджерів освітньої сфери щодо формування готовності до дослідницької діяльності

Структура індивідуально-професійного саморозвитку майбутніх менеджерів освітньої сфери щодо формування готовності до дослідницької діяльності має три складові (рис. 2), відповідає опису традицій вітчизняної теорії діяльності в структурі індивідуально-професійного саморозвитку особистості [6]. Мотиваційною складовою є тенденції, орієнтовані на зміст професійної діяльності та підвищення рівня комфортності від умов її здійснення, середовища професійного оточення тощо.

Водночас цільова складова свідчить про стан внутрішнього світу фахівця як рівня розвитку його суб'єктних якостей і ключових кваліфікацій, що забезпечують спрямованість на постійні позитивні самозміни. Інструментальна складова структури індивідуально-професійного саморозвитку майбутніх менеджерів освітньої сфери щодо формування готовності до дослідницької діяльності, яка включає в себе психологічні механізми саморегуляції. Ці механізми забезпечують перетворення внутрішнього миру майбутнього фахівця й визначають специфіку його професійної самореалізації.

Психологічні характеристики, які входять до складу структурних складових саморозвитку майбутніх менеджерів освітньої сфери визначають їхню індивідуально-професійну готовність до дослідницької діяльності як здатність до стійкого типу поведення в різних ситуаціях професіоналізації. Основою змістового аспекту проектування моделі майбутнього фахівця в частині його готовності до дослідницької діяльності є цінність професійної самореалізації, що визначає структуру ціннісних орієнтацій, мотивів, суб'єктивних якостей, ключових кваліфікацій майбутніх менеджерів як змістовно-структурних складових моделі майбутнього фахівця.

Головним загальним орієнтиром розвитку професіоналізму майбутніх менеджерів освітньої сфери через формування готовності до дослідницької діяльності як розв'язання проблеми педагогічної теорії та практики на методологічному рівні для нас став діяльнісний підхід до розгляду явищ педагогічної дійсності. Цей підхід дає змогу врахувати культурно-історичні умови й механізми розвитку професіоналізму майбутніх менеджерів; принципи побудови результативної навчальної діяльності та накопичення позитивного досвіду їхньої реалізації в потенційній відкритості, здатності асимілювати найпрогресивніші ідеї формування готовності до дослідницької діяльності як моделювання педагогічної системи. Реалізація такого підходу припускає проектування результативності впровадження цілісної технології професійної діяльності майбутніх менеджерів з урахуванням рівня сформованості їхніх дослідницьких знань, умінь і навичок як особливого виду діяльності взагалі.

Висновки

Формування готовності майбутніх менеджерів освітньої сфери до дослідницької діяльності як розв'язання педагогічної проблеми, зокрема визначення концептуальних підходів (системно-цільового, інформаційно-технологічного, функціонального, компетентнісного, міждисциплінарного, особистісно розвивального) до системної реалізації означеного напрямку дослідження, спрямовано на підвищення рівня доступності до опанування професійних знань, умінь і навичок у процесі навчання, проектування цілісної технології майбутньої професійної діяльності, а також підвищення рівня мотиваційних процесів активізації проявлення особистої соціально-професійної позиції та зрілості, самовизначення раціональних шляхів і механізмів розв'язання дослідницьких завдань.

Розвиток професіоналізму майбутніх менеджерів освітньої сфери через формування їхньої готовності до дослідницької діяльності як розв'язання проблеми педагогічної теорії та практики спрямовано на підвищення рівня доступності професійних знань, умінь і навичок, а також мотиваційних процесів у напрямі наявності у фахівців активної особистої соціально-професійної позиції, зрілості самовизначення раціональних шляхів і механізмів розв'язання дослідницьких завдань. Для успішної професійної діяльності менеджерів освітньої сфери необхідно забезпечення системності формування їхньої готовності до дослідницької діяльності як напряму розвитку професіоналізму, виявлення умови ефективної реалізації здобутих знань, умінь і навичок у процесі професійної освітньої підготовки, а також вміння планувати та розподіляти власний час щодо саморозвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бизнес-образование: специфика, программы, технологии, организация / под общ. ред. С. Р. Филоновича. — М. : ГУВШЭ, 2004. — 690 с.
2. Болонський процес: документи / уклад. : З. І. Тимошенко, А. М. Грехов, Ю. А. Гапон, Ю. І. Палеха. — К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2004. — 169 с.
3. Брэддик У. Менеджмент в організації / У. Брэддик. — М. : ИНФРА-М, 1997. — 344 с.
4. Карамушка Л. М. Психологія освітнього менеджменту: навч. посіб. / Л. М. Карамушка. — К. : Либідь, 2004. — 424 с.
5. Лукашенко М. А. Высшее учебное заведение на рынке образовательных услуг: актуальные проблемы управления / М. А. Лукашенко. — М. : Маркет ДС, 2003. — 358 с.
6. Peter F. Drucker, Management: Tasks, Responsibilities, Practices. —New York : Harper & Row, 1973. — 715 .

Чернишова М. А.

ФОРМИРОВАНИЕ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ МЕНЕДЖЕРОВ К ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ

Раскрыта сущность определения концептуальных подходов к формированию готовности будущих менеджеров сферы образования к исследовательской деятельности, акцентировано внимание на важности этого компонента профессиональной деятельности и аргументирована актуальность решения выявленного ряда противоречий, имеющих место в теории и практике формирования готовности будущих менеджеров к исследовательской деятельности.

Ключевые слова: *высшее образование, научные подходы, профессиональная деятельность, будущие менеджеры, исследовательская деятельность, образовательная подготовка.*

Chernysheva M. A.

OF THE TRAINING OF FUTURE MANAGERS TO RESEARCH: CONCEPTUAL APPROACHES

The core of definition of conceptual approaches to forming the preparation of future managers of education areas to researching activity is shown in the article. The importance of the components of the professional activity and the relevance of resolution of a number of contradictions which are in the theory and practice of the preparation of future managers to researching activity is emphasis in the article.

Key words: *higher education, scientific approaches, professional activity, future managers, researching activity, educational training.*